

HABERMANN M. GUSZTÁV

NEVELÉSFILOZÓFIA ÉS A GYAKORLAT DILEMMÁI KELETEN ÉS NYUGATON

— Rövid híradás egy tudományos konferenciáról —

Hazánk évről évre több nemzetközi kutatási és fejlesztési összejövetel színhelyévé válik. E tény jelentőségét nehéz lenne túlbecsülni. Kevésbé tűnik fel azonban az, hogy a tudósok találkozói a legutóbbi években nemcsak a természet- és műszaki, hanem gyakran a társadalomtudományok problémáit is érintették, és a kelet-, közép- vagy össz-európai eszmecserek mellett mind több alkalommal láttak vendégül magyar konferenciaközpontok igazi világrendezvényeket, amelyeken más földrészek tudósai jelentős arányban képviseltetik magukat. A korábbinál is nagyobb szükség van tehát arra, hogy felhívjuk a figyelmet lezajlott konferenciákra és azok eredményeire.

Nem voltak könnyű helyzetben a Philosophy of Education: "BRIDGE OR GULF between East and West (A nevelésfilozófia: híd vagy szakadék a Kelet és a Nyugat között?) elnevezésű tudományos esemény kezdeményezői. Szemben azokkal a diszciplínákkal, ahol megszokott a nemzetközi eszmecsere, vagy éppenséggel patinás tudományos szövetségek, meghatározott ritmus szerint hívnak össze találkozókat, ezúttal úttörő volt a témafelvetés, a találkozó jellege, a színhely és a rendező szerv megválasztása is.

A nevelésfilozófia, a neveléstudomány és határterületei mindeddig olyan territóriumot jelentettek, ahol különböző filozófiai és ideológiai hagyományok, iskolák, vonulatok képviselői ritkán, sőt szinte sohasem találkoztak és vállalkoztak nyílt vitára. Mint a konferencia szervezői megfogalmazták:¹ "Megújult erőfeszítéseket tapasztalunk... a fegyverzetcsökkentési tárgyalásokon, a világpolitikában, az üzleti életben. Úgy tűnik, hogy bolygónk túlélésének előfeltételei közé sorolható a kölcsönös megértés és tolerancia. A nevelés (education) területén azonban mind a keleti, mind a nyugati források tanulmányozása azt a benyomást keltheti, hogy a nevelésfilozófusok még mindig a hídegháborút vívják..." A szervezők határozott kezdeményezéssel fórumot

¹Mihály, O.: Philosophy of Education — Bridge or Gulf between East and West? Első konferencia-körlevél. Budapest, 1988. 1. p.

kívántak teremteni a látszat-ellentmondások feloldására, egymás álláspontjának, állításainak, elméleteinek és filozófiai rendszereinek kölcsönös megismertetésére, a valóban különböző (vagy akár egymást kizáró) nézetek tárgyi-
lagos, magas tudományos igényű elemzésére.

Újszerű volt azonban a javasolt -- és az esemény során megvalósult -- munkamódszer is: A hagyományos felolvasó ülések álmosító rítusa helyett a kis csoportokban folytatott bensőséges, valódi vitát kívánták előtérbe helyezni. A konferencia méreteit úgy szabták meg, hogy lehetőleg valamennyi résztvevő élő szakmai kapcsolatba kerülhessen valamennyi további résztvevővel. A szekcióüléseken elhangzott közlések jellege, módja, a többszöri visszacsatolást lehetővé tevő inspirált és szabad vita -- mely lehetővé tette az alapfeltevések kétségbe vonását is -- olyan eljárások, melyekkel a kezdeményezők serkenteni kívánták a nézetek valódi feltárását és ütköztetését.

Aligha tévedünk, ha úttörőnek nevezzük a színhelyet: A pécsi Apáczai Csere János Nevelési Központ gyönyörködtető architektúrális környezetében, egy egyedi belső elosztású, berendezésű épület termei adtak otthont az eseménynek, nem pedig az Akadémia, az Egyetem vagy szállodák. Végül a jelen ismeretetés írója nem kevés újszerűséget vél felfedezni abban -- noha meglepőnek korántsem tartja --, hogy az Országos Pedagógiai Intézet tudományos kutatásokkal foglalkozó egységétől, az Iskolakutatási Tudományos Osztálytól és annak vezetőjétől, Mihály Ottó kandidátustól indult ki a konferencia gondolata. Ez a kis létszámú kutatóhely vállalkozott az előkészítés és lebonyolítás rendkívül szerteágazó, megterhelő munkájára is. Külső ösztönzés nélkül, egyetlen szellemi műhely küzdötte ki mindazokat a feltételeket, amelyek nélkül korszerű nemzetközi találkozó rendezése elképzelhetetlen. A résztvevők reagálása azt igazolta, hogy elképzelésük időszerű és érdeklődést keltő, a megvalósítás pedig sikeres volt. Remélem, hogy az alábbi sorok ízelítőt adhatnak a konferencia gondolatgazdagságából.

Boldizsár Gábor (Művelődési Minisztérium) megnyitója után a négy hoszszabb, plenáris előadás egyikét Volodar V. Krajevcszkij moszkvai professzor (Szovjetunió Pedagógiai Tudományok Akadémiájának Általános Pedagógiai Intézete) tartotta "A peresztrojka ideológiája és az oktatási reform a Szovjetunióban" címmel. Az átépítés és a gyökeres minőségi átalakítás kulcsfontosságú dokumentumaira, köztük Gorbacsov főtitkár 1988. február 18-i beszédére támaszkodva elemezte a peresztrojka alapelveit, majd ezeket az oktatásügy és nevelési gyakorlat átalakításának olyan feladataival ötvözte teoretikus egységbe, mint a diákönkormányzat, a diákok egyéni felelősségvállalása tanulásuk minőségéért, a munkaoktatás, a szakoktatás, a pályaaorientált képzés

gyors fejlesztése, a tanárok társadalmi státusának és anyagi helyzetének javítása, a közoktatás központi irányításának (az oktatáspolitikai döntéshozatali struktúráknak) a gyökeres megújítása. Michael W. Apple madisoni professzor (Egyesült Államok) a redukcionista és esszencialista nevelésfilozófiával szemben az ún. parallelista felfogás egy változatának előnyei mellett érvelt. Elemzésében számottevő helyet kapott az osztályviszonyoknak, a nemi és faji relációknak az oktatásra, annak társadalmi reprodukciós működésére gyakorolt hatása a mai tőkés társadalmakban. John White, a londoni egyetem tanára klasszikus etikai problémák nevelési vetületeit vizsgálta. Előadásának gyűjtőpontjába az érték kategóriák sokféleségét és az értékek közti konfliktusok feloldási módjait helyezte. Boncolgatta a szélsőséges szkepticizmussal és az amoralizmussal szemben felhozható nevelésfilozófiai érveket, mindenekelőtt a nyugati társadalmak belső problémáinak fényében. A negyedik bevezető előadást Mihály Ottó tartotta a szocialista nevelés paradigmájának belső változásairól. Analízise történeti perspektívában tárta fel a fogalmi rendszer és a belőle adódó oktatáspolitikai-gyakorlati konzekvenciák és értelmezések módosulásait a II. világháború utáni koalíciós időszaktól egészen a nyolcvanas évekig a magyar pedagógiában.

Néhány szóval érzékeltethetem csupán a további (immár a szekciókban elhangzott, illetve írásban megismert) munkák sokszínű tematikáját. John J. Furedy (Kanada) a szokratikus vitamódszer, az 'eszmék konfliktusa' jelentőségéről és alkalmazásáról szólt. Klein Sándor és Farkas Katalin munkájának tárgya a humanisztikus pszichológia gondolatrendszerének és gyakorlati technikáinak bevitele a hazai tanárképzésbe, különös tekintettel a Rogers-féle személyközpontú megközelítésre. Walter Feinberg (Egyesült Államok) az elidegenedés jelenségéből kiindulva Kohlberg és MacIntyre erkölcsfilozófiai elméleteit vette bonckés alá, a nevelés számára is levonva fontos tanulságokat. Francis Schrag (Egyesült Államok) a "nevelési hiány" logikai-fogalmi elemzésére vállalkozott, Richard Olechowski (Ausztria) az ember mechanisztikus filozófiai felfogásának és az egyéni szabadságnak a viszonyát vizsgálta közelebbről. Jacob Christensen (Dánia) a dán népiskolák, ill. szabadiskolák elvi alapvetését és történeti fejlődését vázolta.

Sajnos, e helyütt nincsen mód a fentiekhez hasonlóan tanulságos további munkák jellemzésére. Meggyőződésem, hogy számos további előadó gazdagította a konferencia programját olyan szintű eredményekkel, mint a fent említettek, és tisztelettel javaslom az érdeklődő olvasónak az itt kényszerűen mellőzött dolgozatok tanulmányozását is. Erre már ismertetésem elkészítésekor mód van,

mert Horváth Attila és Mihály Ottó szerkesztésében még az esemény előtt sikerült megjelentetni a legtöbb előadás teljes szövegét tartalmazó kötetet.²

A konkrét adatok kedvelői elől nem kívánom elhallgatni a rendezvény néhány "külső" paraméterét. Az eseményre 1988. augusztus 21. és 24. között került sor Pécssett. 16 ország 46 tudósa regisztráltatta magát hivatalosan (az előzetes érdeklődők száma még nagyobb volt). A korábban említett nevelésfilozófusok hazáján kívül érkeztek vendégek Bulgáriából, Csehszlovákiából, Franciaországból, Lengyelországból, Nyugat-Berlinből, Portugáliából, Spanyolországból, Svédországból, Szudánból. Ürvedetes tény, hogy az előadók mintegy fele a tengerentúlról, az Egyesült Államokból és Kanadából jött, de legalább ennyire fontos, hogy az Európa Tanács oktatásügyi kérdésekkel foglalkozó szerve (OECD) hivatalosan képviseltette magát.

A két szekció utolsó ülésén számos ajánlást fogadtak el a jelenlévők. Köztük volt az a teljes konszenzust tükröző javaslat, hogy hasonló konferenciákat a jövőben rendszeresen tartsanak. Ezeknek megszervezésére, a keleti-nyugati nevelésfilozófiai párbeszéd folytonossá tételére ügyvivő bizottság (Steering Committee) alakult, melynek elnökéül a konferencia plénuma Mihály Ottót kérte fel.

SZÜCS ÁGNES

A NEMZETKÖZI NEVELÉSTÖRTÉNETI KONFERENCIA X. ÜLÉSE

Idén július 25—28. között a Finnország keleti vidékén fekvő észak-karéliai egyetemi városban, Joensuu-ban rendezték meg az ISCHE (International Standing Conference for History of Education) X. kongresszusát. Mivel a IX. nemzetközi kongresszusnak tavaly Pécs adott otthont Komlói Sándor vendégszerető irányítása mellett, a magyar pedagógus körökben már nem cseng olyan ismeretlenül a neveléstörténészek évi konferenciájának a híre.

Megalakulásakor a Nemzetközi Neveléstörténeti Konferencia európai szervezetként indult, de az utóbbi években egyre több szakember érkezik más földrészekről is az éves találkozókra. Az idén az európai vendégek után az amerikai küldöttség volt a legnépesebb.

²Horváth, A.—Mihály, O. (Ed.): *Philosophy of Education — Bridge or gulf between East and West*. International Conference of Educational Philosophers. Budapest, 1988. Országos Pedagógiai Intézet. 258 pp.